

Syrië. Van België naar Egypte, deel 8

Het Turkse plaatsje Kilis ligt enkele kilometer boven de Syrische grens. Zodra we de richting Aleppo inslaan, zijn we helemaal alleen; tot de grens zal ons welgeteld één wagen passeren. Het maakt ons wat ongerust, zo'n fietspad van 10 meter breed voor ons alleen. Zou de grenspost wel open zijn? De vorige dagen reageerden nogal wat Turken onthutst op de mededeling dat we naar Syrië gingen: *tehlíkeli*, gevaarlijk, heette het. Enigszins gespannen komen we na 8 kilometer bij de Turkse grens aan. Die is open, en - misschien ligt het aan Ivonnes Turks, dat alom wonderen pleegt te verrichten - de beambten zijn, anders dan gewoonlijk, erg vriendelijk. We krijgen een kopje thee en de papiermolen loopt vlot. Even verder de Syriërs. Die zijn zo mogelijk nóg vriendelijker. We krijgen een kopje koffie en worden belangstellend toegesproken. Misschien ligt het aan de bijzonder rustige werksfeer. De hele duur van de grensoperatie valt er niet één Turkse of Syrische wagen te bespeuren. Economische en andere betrekkingen tussen Turkije en Syrië zitten duidelijk op een dieptepunt.

Eenmaal de grens over krijgen we een wegdek waar de Turken een punt kunnen aan zuigen en een dalend terrein naar Aleppo. Wel valt er weinig te zien in het monotone landschap. Er zijn veel gelijkenissen met Turkije: de driestheid van het verkeer, de aanmoedigingen van de chauffeurs en de onverholen nieuwsgierigheid van de mensen. En net als in Turkije loopt het spoor van hondenlijken langs de wegwijk gewoon door. In alle mogelijke staten van ontbinding, van stinkend kadaver tot uitgestreken vloermat. Ergens ligt een aangereiden muilezel te rotten op de parkeerstrook.

Zwerfvuilprobleem

Maar er zijn ook in 't oog springende verschillen. (1) De smerigheid. Syrië heeft een kei van een afvalprobleem: vuilnis overdekt het land. Grachten, velden, straten liggen bezaaid met vuilnis, vooral plastic zakken. Hier en daar zijn karrenvrachten afval in grachten gedumpt. (2) Er is meer lawaai. De claxon spant de kroon. Elke op zijn taak berekende chauffeur zal hier vóór het vertrek niet zozeer zijn remmen als wel zijn claxon uitproberen.

Binnenrijden in Aleppo is een schok, na de verlaten landschappen van de vorige dagen. Deze stad van 2 miljoen mensen is één grote verkeersopstopping. Met de hand aan de claxon (zoals gezegd) baant men zich een weg, elk gaatje in de verkeersstroom opvullend. Het is minstens zo erg als Istanbul. Klein Caïro, zegt Ivonne terecht. De enige verkeersregel die in deze chaos enigszins overeind blijft, is die van het rode licht, al blijft ook dan voorzichtigheid geboden.

We laten het Baron Hotel bewust liggen wegens te opgefokt (iets waar ik later toch enigszins spijt van krijg) en laten ons door een toeristenjager, die onze financiële draagkracht blijkbaar laag inschat, in een goedkoop hotelletje in een piepklein kamertje manoeuvreren. Een goedkoop hotelletje in de oude han-stijl: een centraal binnenzaaltje waarop de kamertjes rechtstreeks uitmonden. Een piepklein kamertje, waar aan het plafond een propeller door de duffe, warme lucht roert, waar van op de binnenkoer stemmen en teevee alle kamers binnendringen en waar vanaf de straat het motorengedaas en het claxongeschetter de ganse nacht aanhoudt. Die nacht word ik overvallen door mijn eerste inzinking sinds het vertrek, twee en een halve maand geleden, haat ik het Midden-Oosten, heb fantasieën over een vliegtuig naar Cairo. Gelukkig lig ik dan te bed, tot passiviteit gedoemd, stommiten uithalen kan op dat ogenblik niet. Maar uiteindelijk en met de technische hulp van oordoppen sukkel ik toch in een onrustige slaap.

De volgende dag is het Allahs dag: de *souks* zijn gesloten; daardoor is er minder drukte in de stad, die in het ochtendlijke zonlicht nu heel wat vriendelijker oogt. We besluiten om er een *lazy day* van te maken, met wat geslenter en het stillen van primaire behoeften. Eerst echte *cappuccino* (een erfenis van de Italianen uit koloniale tijden) in een theehuis in Franse stijl, een oude kelderzaal, compleet met podium en toneelgordijn. De middagpauze brengen we in het park door, waar enkele fonteinen de lucht proberen af te koelen. Vele banken zijn bezet door duttende mensen; even verder zit een kleurrijk groepje vrouwen en kinderen te picknicken in het gras, en tegenover ons een grootouderpaar met twee kinderen, die onwaarschijnlijk stil, ja zelfs verontrustend braaf een uur lang niet van hun plaats opstaan. Kuierende zondagsmensen. Schoenpoetsers. Een vredig Aleppo hier, met de sfeer van zondagse

verveling. 's Avonds tenslotte trakteren we onszelf op een uitgelezen maaltijd in restaurant Sissi, in de oude Armeense wijk. Het is een oude christelijke patriciërswooning, zeer smaakvol gerestaureerd.

Islamitisch réveil

Volgens de schrijfster Lieve Joris (in 'De poorten van Damascus', een erg lezenswaard, diepgravend verslag van een langdurig verblijf in Syrië) heet Aleppo een tolerante stad te zijn, een oase van sociaalprogressief denken, van liberalisme en *dolce vita* temidden van een strenge islamitische wereld. Maar tijdens het ontbijt in een *lokanta* staat op de teevee de ochtendgebedsdienst aan, met veel gezang en een lange preek. Later op de dag volgen we willens nillens de erediensten via luidsprekers die vanaf de talrijke minaretten over de daken schetteren. Ook het straatbeeld trekt het liberale Aleppo in twijfel. Zeker één vrouw op vijf gaat in de *shador* gekleed, islamitisch zwart, en met diverse graden van bedekking van het gelaat. Sommige vrijgevochtenen laten het gezicht gewoon bloot, anderen dekken toch al de wulpse mond af, noch anderen laten slechts de ogen vrij. Maar voor een aantal door deugdzaamheid gedrevenen is ook dat nog teveel, en dekt een ondoorzichtig zwart gaas het gezicht compleet af: de *burkah*. Deugdzaamheid gegarandeerd en de eer veilig gesteld.

Nochtans heet Syrië geen religieuze maatschappij te zijn, maar een zgn. Arabische en socialistische maatschappij, waar de geestelijkheid geen politieke macht bezit. Die is (zeg maar: uitsluitend) voor het staatshoofd Assad gereserveerd. Diens portret siert elke, maar dan ook elke winkel. In Turkije was ook Atatürk alomtegenwoordig, maar Atatürk is dood en dus een symbool, Assad is een levende dictator. Buiten de politiek evenwel lijkt de moskee een grote invloed te hebben, op het morele en culturele vlak. Zo krijgen we een Turkije met een politiek groeiende islam, maar die in het bijzonder op jonge mensen maar weinig invloed lijkt te hebben, naast een lekenstaat Syrië, waar de islam vanuit een teruggedrongen positie toch een sterk effect op het alledaagse leven van de mensen lijkt te hebben.

Naar Ariha

De uitvalsweg in de richting van Syrië's belangrijkste haven Latakya is, zoals te verwachten, erg druk. We kleven noodgedwongen de hele tijd aan de randstreep. Er staat de hele dag lang een krachtige tegenwind, die het tempo laag houdt; we schikken ons in een kruissnelheid van 15 km/uur. Als het na de middag gaat heuvelen, met korte en nijdige hellingen, wordt het écht zwaar.

Er wordt veel en ordeloos gebouwd in dit land. Langs de wegen, maar ook her en der in het open veld worden armoedige stulpjes, deftige woningen en riante villa's neergepoot. Deze streek is dicht bevolkt; er is om de 4 à 5 kilometer een groot dorp, het landschap raakt verstedelijkt. Alleen na de afslag naar Idlib is er zo'n 15 kilometer lang nog open landschap. De aarde is diepbruin na het ploegen, een rijke, verzadigde kleur, die krachtig contrasteert met het felle groen van sommige veldjes. Maar er is ook een ander soort veldjes.

Bloeiende plasticvelden.

Nergens is plastic zo alomtegenwoordig als in Syrië. Neem een veldje van 50 op 50. Daar liggen stenen, staan wat paaltjes aan de rand en een enkele elektriciteitspaal, groeien distels en misschien een paar dorre struikjes. Elke steen, paal, draad, distel, struik is toegerust met plastic zakken, die zich aan de drager hebben vastgehecht. Zo wordt een dor veldje een feestelijke weide van bloeiende plastic zakken, in wit, fletsblauw en zwart, fris wapperend in de wind. Sommige zijn gemuteerd, hebben wortel geschoten in de aarde en bloeien als ijle bloemkolen op het veld. Het is een bevreemdend gezicht.

Syriërs zijn aardige, communicatieve mensen. Tijdens onze colapauzes in piepkleine dorpswinkeltjes worden we regelmatig aangesproken. Er wordt geïnformeerd naar de zin van onze onderneming, naar ons beroep en naar onze kinderen. Op dat laatste vlak scoren we evenwel maar slapjes. Syrië is immers een kinderrijk land. Een man die zegt dat hij 10 kinderen heeft, voegt eraan toe dat hij op dat vlak geen uitzondering is, iedereen in Syrië heeft 9 of 10 kinderen, zegt hij. Hij weet best dat dat in het Westen anders is, maar hij duwt zijn ronde buik naar voren, trots om zijn vruchtbaarheid en talrijk nageslacht.

Een andere keer in een ander dorp worden we tijdens een identieke colapauze door een aantal kinderen van diverse leeftijden omzwermd. De man achter de toeg is hun vader, allemaal broertjes en

zusjes dus, 11 in aantal. Even later komt hun moeder erbij met een kind van een jaar op de arm (nummer 12) en hoogzwanger (nummer 13). De vader glundert, geen schuldgevoel over een groot gezin. Geboorteregeling hoort blijkbaar niet tot Syriës sociale politiek, ook daarin ontziet dictator Assad de islam. We durven het niet aan om dit kiese thema te bespreken. Wat gaat dit arme land met al die kinderen aanvangen? Kanonnenvoer in een volgende oorlog met Israël?

Armeniërs te Ariha

Te Ariha blijken de hotels buiten de stad te liggen, boven op een steile heuvel van zo'n 800 meter hoogte, waar het koeler is. Ze liggen daar ten gerieve van de Aleppijnse burgerij, en de vraag is groot blijkbaar, want er wordt druk gewerkt aan nog nieuwe en chique etablissementen. We wurmen ons naar boven in de middaghitte en komen terecht in een ouder hotel, Abu Artun. Het wordt al sinds 60 jaar door Armeniërs gedreven. De familie is in de jaren '20 uit Turkije geïmmigreerd om te ontkomen aan de beruchte genocide door de Turken op de Armeense bevolking in Turkije. De dochter van de eigenaar, een knappe vrouw van rond de 30, heeft in de USA gestudeerd en spreekt goed Engels. Ze is gekleed in een traditioneel, lang bovenkleed met Armeens borduursel. Ze benadrukt hoe moeilijk het voor hen is geweest om hier te aarden, om te leren denken zoals de Syriërs, om te leren samenwerken; dat was en is nog steeds lastig omdat ze, de Syriërs, zo weinig cultuur hebben, zegt ze. En haar broer verwijst nog eens met een beschuldigende vinger naar de Turken: anderhalf miljoen Armeniërs hebben die omgebracht, zegt hij heftig.

Het is inderdaad minder warm, boven op de heuvel. Zodra de zon ondergaat, trekken we dikkere kleding aan. In het restaurant, dat uitkijkt over de vallei, worden de lichten ontstoken, terwijl in de bomen op de esplanade de vogels als bezeten tekeer gaan. Zoals elke keer als de avond valt.

Gedwongen rustdagen

Ons voornemen om de volgende dag door te reizen wordt gedwarsboomd door een ernstige aanval van *turista* op Ivonnes darmen. De ruime esplanade van het hotel met zijn bomen en het terras met uitzicht zover het oog reikt, is trouwens een niet onaardige plek om op verhaal te komen.

's Zondagsmiddags is er veel volk in het restaurant. Een tiental tafels met allemaal families: ouders, broers en zussen, kinderen, zitten er langdurig te eten en te converseren. De meeste groepen zijn Armeniërs; dat merk je ook zo, vooral aan de vrouwen: jurken, kniehoge rokken, blote armen, ronde halzen, spannende truitjes. Maar meer nog dan aan de kleren, merk je het aan hun gedrag: geen nederige oogopslag, maar een vrije blik; geen teruggetrokken opstelling, maar ongegeneerd praten en lachen; geen koele gereserveerdheid, maar een onbevangen lichamelijk contact met hun man. Hotel Abu Artun is een vrijgevochten enclave.

Door een haast wonderlijk toeval komen nog twee andere toerfietsers in het hotel aan. Het zijn knappe jonge Serviërs, die met hun leeuwenmanen en kunstenaarsallures nogal in het oog vallen. Ze zijn broers, wonen in Niš en willen tot Amman fietsen. Het is van Sibiu, in Roemenië, geleden dat we nog reisgenoten zijn tegengekomen, en uitgerekend hier, op deze onmogelijke heuvel bij een onbeduidende stad, gebeurt het toch. Hun terreinfietsen zien er nogal aftands uit en ze hebben verdomd weinig bagage bij zich. Alleen een paar onhandig grote mappen vallen op; daarin zitten de schetsen en schilderwerken die ze onderweg maken. Ze hebben niet echt een reisplan en geen of slechte kaarten. En van de cultuurkloof met de islam liggen ze niet wakker. Eén van hen zal de volgende dag op zijn fiets kruipen in een open hesje dat zijn brede, harige borst vrijlaat. Tarzan in Syrië. Maar het zijn bijzonder sympathieke, open jongens, even verrast ons hier aan te treffen als wij hen. We moeten mee op de foto, ruilen adressen en zijn voortaan welkom te Niš. Ze heten Misja en Sasja.

Vallei van de Orontes

Pas de derde dag is Ivonne weer fit. We verlaten als dieven in de nacht het slapende hotel - alle deuren zijn los - waar vóór 10 uur niemand uit zijn bed komt. We duiken omlaag naar de stad en dan monter de weg op. Ik ben blij dat ik fiets. Eerst golft het lastig, later volgt een lange, slingerende, zachte afdaling met mooie ver- en dieptegezichten.

Dan komen we in de vallei van de Orontes, die tussen twee hoge bergketens ingesloten ligt. Ik verwacht een intensief bevoeide, van groente en fruit uit zijn voegen barstende vallei, maar ook hier is water schaars. De kanalen liggen er droog bij, het geheel maakt een armzalige indruk. Pas naar het

einde van de rit toe duiken bassins op, waaruit water met amechtig puffende pompen naar veldjes wordt gebracht.

De vallei is uitgesproken lelijk. Er is onophoudend lintbebouwing en de meeste huizen zijn armoedige stulpjes, blokjesdoosmodel, zonder verdieping, haastig met betonblokken aaneengeflanst. Her en der staat een koe, scharrelen kippen. Alles is betongrijs, alleen het schaarse groen en de was die buiten aan de lijn te wapperen hangt, geven wat kleur.

Ergens bij een café nodigt een man ons met brede gebaren uit om bij hem en zijn vrienden te komen zitten. Dat komt vaak voor, en meestal rijden we met een verontschuldiging gebaar door, maar dit keer, gerustgesteld door de aanwezigheid van vrouwen, besluiten we om de uitnodiging aan te nemen. De vrouwen nemen evenwel meteen de benen zodra we onder de boom zijn neergestreken. De vriendelijke inviteerder is een Libanees; in Libanon spreken veel mensen Engels of Frans, zegt hij. Maar zijn Engels is toch te mager om tot een echt gesprek te komen, en ons Arabisch ook. Toch is vooral de Libanees echt blij met het contact; de andere mannen zijn meer gereserveerd.

Op kamer te Apamea

Een rustige plek voor de picknick vinden is niet evident in deze dichtbevolkte vlakte. We fietsen dus dapper door - het gaat vlot op dit biljartvlak parcours - in de hoop te Apamea, toch een toeristische plek, iets leuks te vinden. Alls we daar aankomen en de richting van de citadel inslaan, die van ver zichtbaar op een steile heuvel ligt, vallen we in de handen van een man die beweert ons naar de citadel te brengen, maar ons mee naar zijn huis loodst "voor thee". En we kunnen daar ook slapen, *no problem*, zegt hij. Als we de val doorhebben, is het te laat om nog met goed fatsoen te reageren. Gelukkig is het een stille, best aardige man. De kamer heeft veel van een rommelhok, met slordig opgestapelde sofa's en een grote kleerkast, een koelkast en teevee, maar is redelijk schoon. Vanuit zijn woning, die inderdaad midden in de citadel ligt, wijst hij aan waar in de vlakte het theater, het museum en de Oudromeinse ruïnes liggen. We nemen zijn aanbod aan - er is trouwens toch geen hotel in het dorp.

's Avonds krijgen we er nog een lekkere maaltijd bij, bereid door de moeder. We vernemen dan ook dat de man blijkbaar ruzie heeft met zijn vrouw, die nu al een dag of tien (zegt hij) weer bij haar ouders woont, vlak in de buurt. Er zijn twee schattige dochttertjes van 1 en 3 jaar. Is de kamer met de rommelig opeengestapelde meubelen die van het echtpaar? Met kleerkast, commode, het bed gedemonteerd, koelkast, teevee, een opgevouwen kinderbed? Zijn de meubels waartussen we liggen de scherven van een (tijdelijk?) stuk gelopen huwelijk? De man heeft iets melancholisch over zich, alsof een groot, stil verdriet op zijn schouders drukt. Hij is erg lief voor zijn dochttertjes. Of we een foto van hem en zijn kindjes willen maken?

Apamea is een oude Romeinse stad. We vernemen dat een Belgische prof (van de VUBrussel) er nu al 30 jaar aan werkt. Grote delen van de zuilengalerij van de imposante hoofdlaan staan weer recht, een indrukmakend gezicht. Er zijn weinig bezoekers. Ook de mozaïeken in het museum zijn zeer de moeite waard.

De kruisvaarderroute

Zuidelijk van Apamea wordt de vallei van de Orontes uiteindelijk wél groen. Er zijn katoenvelden, maïs, zonnebloemen, cipressen. In de katoen wordt druk gewerkt. Vrouwen dragen de grote balen op hun hoofd naar de kant. Tegen de achtergrond van de in wazig blauw gehulde bergketen is het een mooi gezicht; ook is het hier minder volgebouwd dan in het meer noordelijke deel. En als de vallei plots in heuvelland overgaat, krijgen we een haast ongeschonden landschap.

Net als in Turkije gaan ook in Syrië de kinderen geüniformeerd naar school. De middelbare scholieren dragen een soort legeruniform: donkergroen, broek en hemd en halfslag jasje met ceintuur. De meisjes net als de jongens. En compleet met epauletten en strepen, die vermoedelijk met de leeftijd te maken hebben.

Ten zuiden van Masyaf verandert plots het landschap. De vallei houdt hier op en de weg draait voluit de bergen in. Op de grootschalige kaart valt er niets van te merken, maar het terrein wordt uiterst grillig. De smalle weg gaat onafgebroken op en af. Een perfect Frans sprekende Syriër (in Frankrijk gestudeerd) waarschuwt ons nog *que ça monte*, maar we slaan geen acht op zijn waarschuwing: wat betekent zo iets in de mond van een niet-fietser? Maar de waarschuwing blijkt terecht te zijn. Voortdurend moeten we naar de 28x28, en dan nog zuchtend en kreunend het zadel uit en sleuren aan het stuur; een aantal keren moeten we zelfs gewoon afstappen om (o schande) te voet een kleine knik te nemen. De

afdalings zijn idem dito: met twee remmen dicht hotsend en botsend over het kapotte wegdek. Ik denk: als hier een remkabel breekt, ben je verloren.

Mooi is dit gebergte ook al niet: de ganse weg is lintbebouwd. Twintig kilometer aan één stuk door rijden we tussen de bouwsels, zelfs geen plasplaatsje valt hier nog te vinden. Slechts het laatste uur van de rit, als we werkelijk erg hoog in het landschap zitten, vallen er gaten in de bebouwing en zijn er mooie panorama's, maar ik ben dan al zo murw van het stampen en sleuren, dat die niet meer tot mijn bewustzijn doordringen.

Krac des Chevaliers

We zijn ondertussen meer naar het Westen uitgeweken en bevinden ons op een traject dat bezaaid is met middeleeuwse kruisvaarderburchten. De beroemdste is het Krac des Chevaliers, dat we al van op 10 kilometer zien liggen: een onneembare vesting boven op een steile rots aan de overkant van een diepe vallei. Het is het laatste obstakel van de dag: eerst weer de vallei in, dan klimmen naar het dorp. Ivonne zit zachtjes op haar fiets te jammeren. In het dorp stellen we vast dat we nog hoger moeten, want het hotel ligt vlak bij de ingang van de burcht, helemaal *on top*. Zeer geschikte plek natuurlijk, maar niet aan fietsers gedacht, die kruisvaarders.

Over Krac des Chevaliers hebben vele anderen al beter geschreven dan ik zou kunnen. Het is inderdaad een mooi architecturaal geheel, en goed bewaard ook. Binnen is het een heuse doolhof: zelfs met plattegrond en beschrijvende tekst lopen we verloren. Maar alles waar een deur aan is, is dicht, de kapel, de donjons. Meest schokkend is nog wel de wetenschap dat de burcht tot 1939 door Syrische mensen bewoond was, en dat die al hun vuilnis binnen de burcht bewaarden. Vijftigduizend kilo afval werd naar buiten gesleept toen men aan de opknopbeurt begon. En wij die klagen over wat plastic zakjes her en der!

Gisteren is het plaatje waar de parkeerstandaard van Ivonnes fiets aan vastzit door het gewicht van de bagage losgescheurd van het frame. Nu is zo'n standaard geen onmisbaar, maar wél een veel gebruikt en handig onderdeel. We besluiten hem bij een Syrische vakman te laten lassen. De man bekijkt de zaak, begint er direct aan, is na een paar minuten klaar, en weigert gedecideerd de betaling. Service, meneer!

Christelijk Syrië

Of het aan de kruisvaarders gelegen heeft, valt te betwijfelen, maar in deze streek zijn talrijke plaatsen met een christelijke bevolkingsgroepen. Even buiten Krac des Chevaliers passeren we een dorp met zelfs een meerderheid christenen. Er wordt aan een door zijn omvang in 't oog springende kerk gewerkt; het kruis op de koepel kijkt uitdagend de islamitische wereld in. Het strengelovige beeld dat Aleppo bood, is de laatste dagen sterk afgebrokkeld, *shador* en sluier kwamen sindsdien maar weinig voor. Hier bestaan, onder Assads sterke hand, de godsdiensten en bijhorende levensstijlen naast elkaar. Vreedzaam, lijkt het wel.

Terwijl we de vorige dagen prachtig nazomerweer hadden, is het ondertussen meer bewolkt geworden en staat er een harde westenwind. We blijven de oude karavaanroute volgen waar het de kruisvaarders van het Krac indertijd om te doen was: die konden ze vanuit het fort controleren, wat via tolheffing een aardige stuiver opbracht. We nemen, na het gesukkel van gisteren op smalle en fietsonvriendelijke wegen, gewoon de autostrade. Want (a) het mag, (b) die is genivelleerd, en (c) veilig, want er is een brede pechstrook. Met de wind als bondgenoot suizen we naar Hims.

Hims is een net ogend, welvarend industriestadje. Als we om 3 uur binnenrijden, is het erg rustig; 's avonds is er meer verkeer. Vrouwen dragen alle stijlen van kleding: van westers sexy tot fundamentalistisch zwart. De stad heeft maar weinig 'bezienswaardigs' te bieden, en daar ben ik niet rouwig om: geen geloop meer vandaag. Wel een theetje in café Gardoon. Om halfzeven valt de duisternis. Dan is het wachten tot etenstijd, en dan vroeg naar bed bij gebrek aan ander vertier.

Woestijnachtig landschap

Bij het vertrek uit Hims is er wéér die harde wind uit het westen, die stofwolken opblaast en vuilnis over de weg jaagt. Hij zit in de flank en dat is erg hinderlijk. Mijn stemming is laag: weer een dag van duwen en trekken. De dennen en cipressen langszij, die de wind wat afremmen, leunen allemaal naar het

oosten, hun windzijde is amper begroeid. Het waait hier dus wel vaker. Na een paar uur luwt de wind een beetje. Zijn het de naderbij schuivende bergen van Libanon die hem bedaren?

We nemen de oude weg, die parallel met de *highway* loopt, in goede staat en compleet verlaten is. De weg klimt onmerkbaar maar onophoudelijk; de snelheidsmeter komt niet boven de 20 uit. Het is niet écht lastig, maar we vorderen traag.

Het plateau waarop we ons nu bevinden is dor en verlaten. Sinds gisteren zijn we van de lintbebouwing verlost, nu zijn er nog nauwelijks dorpen. Hier en daar is nog wat aangeplant groen, wat amechtige dennen en cipressen, maar naarmate we hoger komen, wordt het landschap schraler. Tenslotte is het een woestijn die, als we helemaal boven zijn en de bodem zacht golvend verder wiegt, erg aardig is om te zien, ondanks de nabijheid van de *highway* en zijn geraas.

Nacht bij het keukenpersoneel

Het stadje An Nabk, halverwege Damascus, is behoorlijk groot en oogt wel belangrijk, maar een hotel is er niet. Men stuurt ons naar een wegrerestaurant bij de *highway*. Dat heeft geen kamers, maar we mogen van de dikke, norske, op zijn personeel tierende baas bij het personeel slapen. Bij het restaurant staat een bouwsel met op de verdieping een moskeetje, en daaronder zijn er twee ruimtes voor de kelners, de koks en de loopjongens. In één van die ruimtes liggen vijf matrassen in een rij op de vloer, daar kunnen die twee van ons nog wel bij. We hebben geen keus, nemen het aanbod aan. Enkele kelners zijn in de namiddag vrij; één van hen ligt te slapen, een ander spreekt een mondje Engels en stelt ons op ons gemak. We krijgen thee. Na een kattenwasje op het toilet van de moskee rest ons niets meer dan in het restaurant een tafeltje in te palmen om de dag rond te maken. Het is dan halfzes. In de cleane, maar nogal kale zaal is er veel lawaai van glazen, van vaatwerk, van stemmen. Om halfzeven gaat de zon onder achter de bergen, waar Libanon ligt.

Als we om half tien in de slaapruijntte terugkeren, zijn daar heel andere mensen dan voordien. Logisch ook, want er is ondertussen een ploegenwissel geweest. Vier jonge mannen, de jongste zo'n 17, de oudste vooraan in de 30 zitten nu op de matrassen. Het zijn allen Koerden uit het grensgebied met Turkije en Irak, en één van hen spreekt goed Turks, zodat Ivonne een praatje kan maken. Ze werken hier in ploegen van 12 uur, legt hij uit, van 7 tot 7. Zeven dagen per week. Ze kunnen al eens een dag niet werken, maar dan verdienen ze ook niks. En wanneer gaan ze dan eens naar huis, naar hun familie en vrienden? Eén keer per jaar. Hier slijten deze jonge mannen dus hun jeugd: een stenen vloer, kale muren, twee ramen, op de vloer een nylon mat en daarop de schuimrubber slaapmatjes, behoorlijk versleten. Geen lakens, alleen een hoofdkussen. Geen spiegel, geen kraantje, geen wasbak, geen toilet; voor die dingen moeten ze naar het moskeetje boven. In de kamer hangt een muffe, misselijke geur van zweet en onfrisse dekens. Hun enig vertier is een cassettespeler.

We krijgen twee matrasjes toegeschoven, zodat de mannen nog dichter bijeen moeten liggen, en weldra gaat het licht uit. Helemáál gerust zijn we niet, want hoe sterk de solidariteit onder de mannen ook is, we weten niet of die zich ook uitstrekt tot ons, toevallige passanten met in hun ogen een pak geld op zak. Geleidelijk soezen we weg in een lichte, waakzame slaap, onbewust alert voor elke beweging in onze nabijheid. In het holst van de nacht schrikken we wakker: we horen buiten iemand vol overgave staan braken. De mannen gaan meteen naar buiten; er wordt overredend gepraat en half jankend geantwoord. Ze blijven lang bij de zieke man; blijkbaar is er meer mis dan alleen maar een overladen maag. Tenslotte bedaart het kabaal en keert iedereen weer naar bed; wij dommelen weer in. Niemand zal in de buurt van onze fietstassen komen. Om halfzeven staat de ploeg op, maakt zich klaar voor een nieuwe dienst van 7 tot 7. Wij volgen.

Na het ontbijt vragen we de rekening en stellen vast dat de baas ons 500 Syrische pond voor de overnachting aanrekent. Van verbouwereerdheid valt mijn mond open om zo'n onbeschaamdheid. Ook de Engelssprekende kelner, die zich de hele tijd zowat over ons heeft ontfermd, is erg verveeld met dit irrelevante bedrag. Ivonne reageert eerst, we protesteren bij de baas. Zelfs in een goed hotel betalen we maar 300, zeggen we. En de vette baas: goed, betaal dan 300. We zijn zo sullig om het voorstel aan te nemen. De koffie met koekjes die we van de chef-kok als zoengeschenk aangeboden krijgen, vergulden de pil nauwelijks. Deze baas is er dus zo één: een gretig uitzuigertje in een vroegkapitalistische fase: personeel afblaffen, uitbuiten en verwaarlozen en elke gelegenheid tot graaien benutten. Zonder enige schaamte. Zonder waardigheid.

Stormwind

Die dag staat er een werkelijk stormachtige wind uit het zuidwesten, pal op de kop. Op het plateau naar Ma'lula kruipen we tegen 13 km/uur hijgend naar een hoogte van 1700 meter. Dan volgt een snelle en door de wind onvaste afdaling naar het bekende dorpje met kloosters uit de vroegchristelijke tijd. In Ma'lula wordt nog steeds Aramees gesproken, zegt men, de taal van de Joden uit Jezus' tijd. We proberen het klooster te bezoeken, maar geven het snel op als alle deuren gesloten blijken. Dan volgt een tochtige afdaling naar de vallei, waar het nog harder waait, stofstormen razen over de weg, flarden papier en plastic vliegen rond. Ergens krijgt Ivonne een klad karton tegen de kop. Zand knarst in de ketting en tussen onze tanden. Het is trekken, stampen, sleuren, de kop op het stuur, zuchten, kreunen. Hoe lang nog? hoe ver?

In de periferie van Damascus is er meer bescherming tegen de wind, maar nu zijn de lelijkheid en smerigheid gruwelijk. Leeggereden, uitgeteld, licht gedemoraliseerd vinden we hotel Barada. Kan dit zo verder? vraag ik me af, de harde wind lijkt in deze regio in dit seizoen geen toeval te zijn. Slechts de afsluiter van de dag in restaurant Ali Baba met zijn schitterende oriëntaalse keuken rondt de dag vergoelijkend af. Het kan altijd nog erger.

Damascus

Damascus. Als er al steden zijn die in hun naam een suggestie bevatten van de magie van het Midden-Oosten, dan wel Damascus (samen met die andere stad van lieflijke en wrede sprookjes van duizend en één nacht, Bagdad). Is het de etymologisch onjuiste verwijzing naar damast waardoor de stad vooral de luxe van oosterse paleizen suggereert? In werkelijkheid is Damascus - hoe kan het anders? - een moderne stad als een andere: overbevolkt en verkeersdruk. Ook in Damascus moet de voetganger zich een weg banen op overvolle voetpaden, die bovendien zoveel obstakels bevatten dat je telkens weer de straat op moet: uitgestalde of in dozen verpakte koopwaar, straathandeltjes, zetelende winkeliers. En op die straat is het uitkijken dat je niet van de sokken gereden wordt; bij het oversteken is zelfs enige doodsverachting nodig. Daarin is Damascus gelijk aan andere steden uit het Midden-Oosten.

Anderzijds is niet alles kommer en verval. Vooreerst is althans het centrum, zowel het oude als het nieuwe, betrekkelijk schoon. Ook het lawaai blijft er binnen de perken. Er is een claxonneerverbod bijvoorbeeld, dat weliswaar niet erg strikt wordt nageleefd, maar toch is het geschetter minder oorverdovend dan in Aleppo, en 's avonds en 's nachts is het zelfs vrij stil. En ronduit opgetogen zijn we over de regulering van de muëzzins. Hier is het de regel dat de muëzzin van de Ommayaden-moskee voorgaat op de andere, die pas in actie komen als de eerste uitgezongen is. Terecht, want de muezzin van de Ommayaden is een schitterend zanger, zodat met genoeg kan geluisterd worden naar wat anders net als overal een ontluisterende kakofonie zou zijn.

Ons toeristisch programma omvat de soeks, de Ommayaden-moskee, het Nationaal Archeologisch Museum en het Museum voor Volkskunde in het Asempaleis. Vooral de moskee, en in het bijzonder de schitterende binnenkoer, is indrukwekkend. Merkwaardig is dat op de plek waar de moskee staat, zich ook nog resten van een Romeinse tempel en van een vroegere christelijke kerk bevinden. Beschavingen komen en gaan, dat kun je hier met eigen ogen zien. Ook de gerestaureerde oud-Joodse synagoge in het Archeologisch Museum, met zijn fresco's met taferelen uit het Oude Testament, is een bijblijver.

De Hauran

De ochtend dat we Damascus verlaten is de storm over zijn hoogtepunt heen. Honderd kilometer lang rijden we nu over lijnrechte wegen door een eindeloze vlakte, met rechts en links het diepbruin van geploegde aarde. Dit is de vruchtbare vlakte van Zuid-Syrië, de Hauran. Na de middag neemt de wind nog meer af en wordt het zelfs lekker fietsweer, oef. Maar er valt weinig te melden. In Ivonnes kielzog en goed en wel op de fiets gezeten, voel ik af en toe enige slaperigheid de kop opsteken. Alleen de vrouwen van deze streek in hun lange, kleurige kleren als impressionistische kleurvlekken, weten het oog nog te treffen. Om 4 uur is de klus geklaard en komen we te Der'a aan, waar we in het centrum een net hotel vinden.

Tijdens de exploratiewandeling worden we lastig gevallen door opdringerige straatjochies, maar andere volwassenen en een agent komen afdoende tussenbeide. Op zoek naar een bakkerij, neemt een vriendelijke vrouw Ivonne hand in hand mee naar een zaak, en betaalt in haar plaats.

In het zuiden van Syrië zijn veel ruïnes uit de Romeinse tijd. De merkwaardigste plaats is Bosra, 40 km oostwaarts van Der'a, waar we met de minibus voor een dagbezoek naartoe trekken. Vooreerst is

het antieke Bosra nog steeds bewoond. Langs beide zijden van het Romeinse plaveisel zijn her en der woninkjes opgetrokken tussen de resten van antieke huizen en tempels; soms wonen de mensen gewoon in de oude ruïnes. Anders dan in Apamea, waar enkel wat zuilen weer overeind zijn gezet, zijn hier over een grote oppervlakte resten van gebouwen, muren, kelders en zuilen bewaard. Het maakt dat je je, rondwandelend, een goed beeld kan vormen van hoe de oude stad eruit zag en hoe ze aanvoelde. De oude stad is in donkergrijze basaltsteen opgetrokken, die een sombere indruk maakt. Tegen dat decor zijn de vrouwen in hun lange, kleurrijke kleren, vaak van een zware, fluweelachtige stof, als wandelende bloemen (cliché, sorry). Misschien wacht Bosra nog ooit een grote toekomst. Maar voorlopig is er weinig volk en bevindt het toerisme zich nog in een pril stadium. Je kan hier dus nog rustig rondslechteren zonder voortdurend op je koopkracht aangesproken te worden. Dat is een verfrissende ervaring.

Exit Syrië

De beschikbare informatie over Syrië, in het bijzonder als fietsland, is schaars. Hoe is dit land ons befallen?

- (1) De wegen waren erg goed, een verademing na Turkije.
- (2) Het waait er (althans in het najaar) vaak, en hard, uit het westen. Op hoogplateaus groeien bomen en struiken schuin, en de westelijke poort van Bosra heet zeker niet voor niets 'de poort der winden'.
- (3) Het landschap is vaak aan de saaie kant, en wat er nog aan moois rest, is door de dichte bevolking en de lintbebouwing ernstig gehavend.
- (4) Syrië is het smerigste land tot hiertoe. Er is een ernstig afvalprobleem. Netheid en hygiëne gelden alleen binnenskamers, de rest van de wereld is een potentiële stortplaats.
- (5) Het is het eerste land waar men toeristen systematisch te hoge prijzen aanrekent. En met de glimlach, waarom ook niet? Dit wordt niet als een vorm van bedrog beschouwd, maar als *part of the game*.
- (6) De mensen zijn vriendelijk en behulpzaam; velen spreken een mondje Engels.

Vele van deze overwegingen klinken ongunstig. Dat komt evenwel niet overeen met onze algemene indruk, die ronduit positief is. Syrië telt een hoop bezienswaardigheden, draagt een ver en rijk verleden met zich, maar het land is nog niet door het toerisme bezoedeld, het is een authentiek Arabisch land. Daardoor kan je je werkelijk reiziger voelen. Reiziger in een land dat zijn eigen weg gaat, waar je vriendelijk bejegend wordt en veilig bent.

SYRIË INFORMATIEF

Data: van 18 september tot 1 oktober 1997.

Traject: Kiliš (grens) → Aleppo 65 km
→ Ariha 77 km

→ Apamea 78 km
→ Krac des Chevaliers 91 km
→ Hims 56 km
→ An Nabk 88 km
→ Damascus 93 km
→ Der'a 103 km.

Aantal dagen: 14. Aantal fietsdagen: 8. Rustdagen te

Aleppo (één), Ariha (twee, wegens ziekte), Damascus (twee) en Der'a (één, voor bezoek Bosra).

Afstand: 651 km.

Daggemiddelde: 81 km.

Totaalafstand: 5638 km.

Wegen: zeer goed - goed - redelijk - slecht.

Dagprijs: 1310 BF (voor twee personen).

Hotels:

Aleppo: El Andaluz, 325 SP.

Ariha: Abu Artun, 600 SP.

Apamea: privé kamer 500 SP, maaltijden inbegrepen.

Krac des Chevaliers: De Ronde Tafel, 1225 SP, maaltijden inbegrepen.

Hims: Al Nasser al Jadeed, 500 SP.

An Nabk: geen hotel; gedeelde kamer in wegrestaurant, 300 SP.

Damascus: Barada, 23 \$.

Der'a: hotel (centrum) 25 \$